

גלייזן שארית אברהם

מאת זקנינו הרב הצדיק ענוותן כהלל המאור הגדול

רבי אברהם חנוך פריעדמאן זצוקללה"ה הי"ד

דומ"ץ בסאטמאר יצ"ו - ורב דביהמ"ד מחזיקי תורה - בן בתו של מרן רשכבה"ג החת"ם סופר זצוקללה"ה

במדבר

במדבר. עיי' מדרש תנחומא (במדבר יב, א) במדבר יב, א. בשלשה דברים נתנה תורה כאש במים ובמדבר עיי' ש.

הרמז הוא: א. דמה אילו בחינים אף התורה בחינים (במדבר יב, א) ב. ואין התורה מתקיימת אלא במי שמשלים עצמו הפקר כמדבר (מדרש לז) הם הם ההכנה להיות ראוי לקבלת התורה, הם שלשה דברים באש - במים - ובמדבר, ובמקום שיתאחד החוש המשולש, לא במהרה ינתק. ויבאר הג' דברים הנ"ל מה שמרמזים.

הראשון. הם מידות טובות ואהבת שלו', כמה שהלל אמר להאי גיורא שרצה ללמוד כל התורה על רגל אחד (שבת לא) אמר לו, זה כלל גדול בתורה, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יז). וזה הוא הטעם למה שאומרים פרקי אבות בשבתות הקיץ, שהם הלומדות אותנו המידות, וע"כ נקרא המסכת בשם אבות, כי כמו שהאב מודריך ומחנך את בנו, כן הפרקים האילו.

ומעיקרא ה' המנהג לומר אותם בין פסח לעצרת, ששה פרקים נגד הששה שבתות שבין פסח לעצרת, להכין עצמו במידות טובות ודרך ארץ, שהיא הכנה גדולה, כי המידות הפחותות והמגונות מביאות את האדם למעל מעל בה', כמו שפירש בתורת משה (חז"ל: נשא ר"ה איש או אישה) עה"פ מכל חטאת האדם למעל מעל בה' (במדבר יח). חטאת האדם, הם דברים שבין אדם לחבירו, מביאות את האדם למעל מעל בה', וכמו שהאריך בכלי יקר, ע"פ ויותר יעקב לבדו וגו' (בראשית לה חב).

והמידות טובות הם היסוד שהתורה עומדת עליהם, והם ג"כ מדאורייתא, כמו שמתחיל התנא מסכת אבות (א) משה קיבל תורה מסיני, ואינם נראים בתורה, כיון שהתורה עומדת עליהם, כמו שאין נראה יסוד הבית, וכל זה שמעתי בשם ספר רבינו בחיי (הובא בשם הר"ר חיים ויטאל אלה"ה - בספר שער קדושה - ח"א שער ב).

ושנית. הם הזרירות והמסירות נפש, ור"ז בגופו ובממונו, ולא יהא בכח שום דבר בעולם לעכבו למונעו מלקיים את התורה, ויהא הפקר אצל התורה לקבל עלינו אפי' חלילה מתוך יסורין ודוחק ורדיפת וגזירות האומות העולם, לעמוד על מעמדנו.

ולפיכך נתונה התורה לישראל, שהם העוין שבאומות, וכפי שהובא בחדושי מהרש"א באגדות (ביצה סה) מלשון אפס כי עז העם (במדבר יג כח), וכדוהבא במג"א בהלכות פסח (סו יח) כי חסד הקדוש, למה אומרים רות בשבועות, והובא במדרש (לקטות חזקוני), ללמוד בא, שאין מתקיימת אלא מעוני ודוחק.

והשלישית. הם האמונה, כי אורייתא וקודב"ה חד היא, ראשית חכמה יראת ה' (תהלים י), ועיי' בבאר היטב (סו יח) כי א' שמביא בשם מהרש"א (חדושי אגדות סו יח) על הקושי שאמרה תורה לעשות שבועות ביום חמישים לספירה, והלא מתן תורה ה' ביום נ"א, אלא ללמד בא כי ראשית חכמה יראת ה'.

והם הם הג' דברים שאמר בועז לרות,

א. לא תלכי ללקוט בשדה אחר (רות ב) ומוסיף במדרש (רות רבא ד ח) הד"ד לא יהי' לך אלהים אחרים על פני (שמות כב), בלתי לה' לבדו, והיינו האמונה בה' ב"ה, שהיא אחד ושמו אחד,

ב. וגם לא תעבורי מזה (שם) ומוסיף במדרש (שם) הד"ד זה אלי ואנוהו (שמות יב) ודרשינן התנאה לפניו במצות, והיינו הזרירות והדביקות ואהבה להמצוה,

ג. וכה תדבקין עם נערותי (שם) אהבת ישראל, והם הם המידות טובות, אהוב את הבריות. ועיי' באור החיים, על הפסוק (שמות יב) ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני שם ויחן ישראל וגו', ועפ"י דרכינו, וכפי מה שראיתי למה נתנה תורה במדבר, כדי שלא יראו שום דבר, רק ה' לבדו, לרמז להם, שאין דבר בעולם בלתי ה' לבדו, והיינו שהודיע הקרא שה' לאבותינו ההכנות הראויות למתן תורה,

א, ויסעו מרפידים (שם) ולא רפו ידיהם מן המצות, שהי' עוין וחזקים בקיום המצות, וכן קבלו עליהם,

ב, ויבואו מדבר סיני (שם), ויחנו במדבר, היינו שראו את העולם מכל, והאמינו שאין בעולם שום כח ושלט בלתי ה' לבדו, והוא המחיה את כולם,

ג, ויחן העם נגד ההר (שם), כפי רש"י כאיש אחד בלב אחד, וקבלו על עצמם ואהבת לרעך כמוך,

והיינו אפשר ג"כ הכוונה אש, שהיא מידת גבורה עזין, מים, שהיא מידת חסד מידות טובות. מדבר, האמונה.

וזה כוונת הפסוק בהפטרות השבוע (תפילות במדבר - הושע כ כא) וארשתוך לי, מפני שידעת שיהא אצלך, לעולם, שאתם עוין ולא ימשול בהם רפיון ידיים לעזוב חלילה את התורה, עד מסירת נפש, וארשתוך לי, מפני שראיתי כך צדק משפט חסד ורחמים, המידות טובות ואהבת ישראל, כאיש אחד ולב אחד, וארשתוך לי, מפני שראיתי אמונה, וידעת את ה', וכן יעזרנו ה' עדכשהג"א.

בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנו בהם האומות העולם ואמרו, מה ראו אילו להתקרב יותר מאילו, סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם, הביאו ספר יחוסכם כמו שהביאו בני, דכתיב ויתילדו על משפחותם, (לקטות חזקוני פ"ר במדבר).

ואפשר לפרש היינו סתם את "פיהם", דעיקר טענתם הי' מסתמא על תורה שבע"פ, כי ספר תורה (ר"ל תורה שבכתב) מונחת בקרן זוית, וכל הבא ליטלה יבא ויטלה (קידושין יט).

אלא הכוונה על תורה שבע"פ, כמו שפירשו בתוס' (מס' ד"ה איתמור קא מתנה בשם המדרש (שם רבא פ' תע"א)), כי אכתוב לכם רובי תורות כמו זר נחשבו (הושע ח ב) ע"כ ניתנה תורה שבע"פ לישראל לבד, ועפ"י הדברים האלה כרתי עמכם ברית (שמות יב כ), אלא בזכות תורה שבע"פ (שם ס).

והיינו שאמר סתם את פיהם, שאין להם פה, לקבל תורה שבע"פ, ואינם ראוים לכך, ליכנס לפרדס, ואל גינת האגוז (שם יא), כדרשת חזו"ל (פסיקתא רבתי פ"א),

ורק ע"י מצות מילה זוכים, שנתגלה להם אור התורה, עיי' מדרש משפטים, שמסירים הערלה המכסה העטרה, ועי"ז נתגלה, וגל עיני ואביני נפלאות מתורתך (תהלים קט ח).

ומילה גמטריא פ"ה, ועי' תיקון ברית המעור, נתקן ברית הלשון, ונעשה לו פה ללמוד תורה בפה, אבל אומות העולם נסתם פיהם,

ופרשתי במקום אחר כמוצא שלל רב (תהלים קט קסב), שקאי על המילה (שם מצות מנ), כי רחבה מצותך מאוד (שם קט טו), היי' ע"י תורה שבע"פ, שישעור לארכה ולרחבה, עמוק עמוק, כמו השלל רב ג"כ אין שיעור וערך לו, כמו כן ע"י מצות מילה נעשה לו התורה כשלל רב.

באופן אחר: סתם הקב"ה את פיהם

כי התורה ניתנה לישראל שהם עוים שבאומות (ביצה סה), כפי המהרש"א (זהו לשונו שם, עזרת דקאמר,

לא היו גבורה, אלא לעמוד על דבריהם, ולא ישובו מפני כל) שדבוקים בהתורה במסירות נפש, ומקיימים ושנתם לבנין (דברים י) ולמדתם אותם (שם יא ט), מורשה קהלת יעקב (שם יב ד), ודברי תורה לא ימוש מפיו, ומפי זרעונו וזרע זרעונו מעתה ועד עולם (שם יג טע"ה שיע"י נט כא),

ועיקב אמר ליצחק קום נא ~ וכו' (בראשית כו יח), לשון נוכח, ועשו אמר יקום אבי (שם לא), לשון נסתר, ואמר בהפלאה הובא בתורת משה, כי כן לשונם עד היום,

ואמר בטעם לשבח, כי הם מכחישים במעשה אבותם ובהבליהם, ואומרים עליהם, לא הבינו ובחשך הלכו, וסותרים את דבריהם, ואוחזים בהבליהם אשר בדו וחדשו בשכלם, ובניהם מורדים ופושעים בהם, וכך לעולם אומרים אבותינו כחמורים ואנו כבני אדם (שם יב טע"ה שבת קכב),

לא כן עם בני ישראל, בן יכבד אב (שם מאבא א ו), ואנו אומרים על עצמינו, שקטנה מתנינו מאצבעם, והם כמלאכים (שם יח ט"ל שבת קכב), ועל זכותם אנו נשענים, וכל מגמתנו לילך בעקבותיהם, ומגדלים בניהם בדרכי אבותיהם, והכל אחוזים וחשוקים בהשלשלת מדור לדור, על עד משה ואברהם אבינו ע"ה, בתורה ועבודה, וזה אפשר הכוונה יעקב חבל נחלתו (דברים יב ט),

וזה היא הספר היחוס האמיתי, שאנו בניהם, והם אבותיהם, והם מוסרים, ואנו מקבלים, ותחת אבותיך יהי' בניך (שם יח ט"ל שבת קכב), וניכר בהם שהם זרע ברך ה' (שם יט טע"ה שבת קכב), לא ימש מהם עד עולם (שם כ טע"ה שבת קכב),

כמו שאחזו בה עד היום זה כמה אלפים שנה בלי שום שינוי, כן יעמוד לעד ולנצח, אבל אצל האומות, כבר ה' נפסק החבל, ופיהם נוסח לשונם הכשלים, ומעיד בהם פחזותם שאומרים יקום, והיי' שסתם הקב"ה את "פיהם", כי מפייהם ראייה, שאין ראוים לקבלת התורה, ואמר

הביאו ספר יחוסים כשם שהביאו בני, היא יחוסם וניכרים אחר אבותיהם, ואין אנו צריכים לשטר ועדות.

מה שאמרתי בסעודת בר מצוה של בני היקר הב' החשוב וכו' שמאל בנימין לאויט"א ואזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעט"א עם שאר י"ח שיי לאויט"א.

אור ליום ד' במדבר תרע"ה בעיני חדוה וסעודת מצוה

והילדו על משפחותם מדרש בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם האומות העולם, סתם הקב"ה את פיהם ואמר הביאו ספר יחוס שלכם כדרך שהביאו בני, הובא בתורת משה (בספר במדבר), עיי"ש.

יש לדקדק אמר 'בשעה' שקבלו ולא אמר 'כש'קבלו,

ועוד חידוש גדול שעובדי ע"ז יקנאו במעשים טובים וקבלת התורה,

ועוד מאי סתם את פיהם,

ואפשר, כי גדול המצווה ועושה יתור מאין מצווה ועושה (קדושין לא), דהיי' שכר המצוה עין לא ראתה וכו', כי היצר מתגבר עליו והמלחמה כבדה והכובשו שכרו גדול, כמו שהובא במג"א ובמחש"ק (סי' רכ"ה ס"ק ד') (שפעה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בו בר מצוה, כיום שנכנס לחופה, ובמחש"ק שם מביא ראי' לה) טעם על השמחה וסעודה שעושים כשנעשה הבן בר מצוה עיי"ש,

ופרשתי כבר על הקושיא למה ה' צריך כפיה בהר כגיגית (שבת פס), הלא כבר אמרו נעשה,

ונראה לתרץ כי אחר זה אמרו נעשה ונשמע, ותרגום של נשמע הוא נקבל, ומתחילה אמרו נעשה דהיי' בלא קבלה וחוב עליהם כמצווים ועושים,

כמו שה' ר' יוסף אומר מתחילה, שיעשה יום טבא לרבנן כשיאמרו לו שהלכה כר'

שבועות

יודא דסומא פטור מן המצות, כי גדול שכרו כשאין מצווה ועושה, אבל בתר דשמע דר' חנינא שגדול המצוה וכו', אמר להיפך עיי"ש (קדושין לא).

וכן ה' ס"ד של ישראל מעיקרא לאמר רק נעשה בלא קבלה, אבל גלוי לפני הקב"ה שהמצוה ועושה יותר גדול, ע"כ כפה, עד שאמרו נעשה ונשמע, דהיי' נקבל, כי אז המלחמה גדולה, וצריך התחזקות לכבוש את היצר, וגדול שכרו, כמו שאמרו טוב מאוד, זה יצר הרע, כי ע"י נעשה טוב מאוד כמובן.

וזה אפשר הכונה ברות, ותרא כי מתאמצת היא ללכת עמה, ותחדל מלדבר אליה (רות א יח), מאחר שראתה נעמי שרות צריכה התחזקות ומתאמצת ללכת, הכירה בה שקבלה ע"ע עול מלכות שמים ועול תורה, שנכנסה בכלל מצוה ועושה, ע"כ ותחדל מלדבר אליה כמובן,

והיי' ג"כ בשעה, דהיי' רק באותו שעה "שקבלו" ישראל, דייקא "קבלה" אז נתקנאו בהם, אבל לא קודם לכן בשעה שאמרו רק נעשה, אלא בשעה שאמרו נקבל, וגדול שכרן, נתקנאו,

אבל לא בגוף קיום המצות והתורה, אלא על השכר, כמו אז ימלא שחוק פינ' וכו' (תהלים קכ"ב), אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, לא שהגדיל לעשות עמנו,

והיי' סתם ה' את פיהם כי כוונתם בקנאתם רק למלאות פיהם ולאכל ולשתות, לעשות עמנו היינו שמחים, כי אינכם ראויים להיות כמצווים ועושים, כי גדול כח היצר, וקשה לנצחו, ואין ראוי לכך רק מי שהוא בן אבות צדיקים, כמו ישראל בני אברהם יצחק ויעקב ע"ה,

כמו שאמר במדרש על פסוק וזרע צדיקים נמלט (משלי יא כא) (תנין במע"ד שם ועין עוד שמד"ר יתאמר מר"ג) מי שהוא בן אבות לא במהרה הוא חוטא

וכן יעזרינו ה' ברחמי' שיהא בני הק' נ"י גיבור חיל בתורה ויראת ה' בזכות אבותיו הקדושים בעל ח"ם ורע"א וכו' ז"ע ועכ"ל.

ומהני בהם כפיה, כמו שפירשו (הרמבם הל' גידושין פ"ב ס"ה), על מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, כי בפנימית שלו רוצה וחפץ בטוב וממאס בהרע, רק היצר כובשו, ולא כן בהאומות.

מנהג ישראל דובא במג"א (סי' תצ"ד ס"ק ט) לתעמיד אילנות לעורר להתפלל על פירות האילן, לכאורה הלא אין להביא רק אילני סרק, וא"כ מהיכן נתעורר עיי"ז על הפירות, ואפשר אדרבא עפ"י מש"כ רש"י עה"פ (ויקרא ט"ז ד'), ועץ השדה יתן פרי, דהיי' בזכות עמל התורה, אפילו האילני סרק, יתנו פירותיהם, ועל ידי קבלת התורה יהא הכל כמו קודם החטא, על כן מעמידין אילני סרק, לעורר לנו לקבל התורה באמת ובקדושה, לתקן עולם במלכות שדי, שאפילו אילני סרק יתנו פרי' בב"א.

(ועיין לקמן תשובה שנדפס בקובץ בית ועד לחכמים בענין אם מותר לקצוץ פירות אילן לקיים המנהג ישראל דלפי מה שכתוב כאן יותר טוב לקיים המנהג באילני סרק)

רות

והאכל ותשבוע ותתור. (ב"ד)

עין מדרש (רות רבה ה' ד' - שם מובא מדר' מ"ד שאמר השני פירשים, ואפשר כוונתו למדרש אחר) דחד אמר שנתן לה בעין טובה, וחד אמר שהצדיקת אכלה קמעא ומתברך במעיה.

נראה דאלו ואלו דברי אלקים חיים, דע"י שאכלה אכילה מצדיק זה שנתן בעין טובה, והיא היתה צדיקת, ע"י שניהם ה' כדאי שיחול הברכה.

מה שאמרתי בסעודת מצוה דמחזיקי תורה

אור ליום ב' משפטים עור"ת לפ"ק

אתם ראיתם וכו' ועתה אם שמעו תשמעו וכו' כי לי כל הארץ (שמות י"ג - ד, ח).

עתה משמע דתלה הדבר בומר זה ולא אח"כ. (ובמסורה - מובא במע"ד שם י"ד - איתא ראתה את אשר עשיתי למצרים, אתם קודם תבין (שמות י"א), אתם נכנסים (דברים כ"ט ט'), אתם עדי' (ישעיה מ"ג י').)

והנה לא עת זמן ועידן לשמוח שהגזירות והצרות מתרבים בעוה"ר, והארץ רעדה מתוקף המלחמה, ואחינו בית ישראל נתונים בצרה ה' ירחם עליהם בים ויביבשה,

אבל מזה ראי' והוכחה שאין כוונתנו לשמחה אלא לדבר מצוה, ואפי' בעת הזאת לא שכחנו לחזק התורה והאמונה,

במדרש ילקוט (ר"ש במדבר), בשעה שקבלו בני ישראל התורה נתקנאו בהם אומות העולם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו אמר הקב"ה הביאו לפני ספר יחוסיכון כדרך שהביאו בני.

ויש לדקדק דקורא כאן את ישראל "בני". ולא השיב להם כמו ששאלו הם "אלו יותר מאלו", וה' ראוי שתהיה התשובה כדרך שהביאו "אלו".

והנראה בשנקדים, כי לכאורה הלא הם בעצמם גרמו להם זאת, כי באמת החזיר הקב"ה התורה על כל אומה ולשון, כמו שכתוב (דברים לג ב), ה' מסני בא הופיע מהר פארן וזרח משעיר למן, ודרשו חז"ל (בבב"א ב). מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה, עד שבא אצל ישראל וקבלה, אלא שה' הקפדתן על הכפיה, למה להם לא עשה הקב"ה שום התפעלות ותחבולה לכופם לקבלת התורה, לא כן לישראל.

והתירוץ ע"ז, כי אנו בני' למקום, וכאשר ייסר איש את בנו, לא כן עבד רע מעללים אין האדון מטפל עמו לכופו וליסרו, אלא מניחו ומשלחו מביתו, לא כן הבן, שהאב לא ישקוט ולא ינוח ולא ייגע ליסרו ולהוכיחו,

וזה שהשיב להם הקב"ה הביאו ספר וכו', כדרך שהביאו "בני" שהם בני' למקום.

מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו (מדרש במדבר רכ"ה א')

ולמה לא שאלו על ישראל, ואמרו בלשון סתם ונסתר אלו.

והנראה בשנקדים לפרש הפסוק (דברים ב' א') והיה במקום אשר יאמר לא עמי אתם יאמר בני אל חי.

כי ברא כרעא דאבוה, (ע"פ המדרש שד"ה שיהיה א ח) שחורה אני במעשי ויפה במעשי אבותי וכו', כי שרשם ויסודתם בהררי קודש, ושחרותם הוא רק כשזיפת השמש, כמו הבן אף שמעשיו משונים ממעשה אבותיו, בכ"ז בטבעו נוטה בכמה דברים לטבע אביו,

והיינו אף במקום שיאמרו עליהם לא "עמי" אתם, שאינם מקבלים עול מלכותו בבחינת "עם" מול המלך, בכל זאת יאמר עליהם "בני" אל חי, כי משרשם ויסודתם הם בכ"ז בני' למקום, כמו הבן שיושר טבע אביו, וכל רואיהם יכירו כי הם זרע ברוך ה'. ולזה זכו לקבלת התורה אף שבאשר היו שם ה' קטרוג עליהם.

והיינו שאמרו מה ראו "אלו" דייקא דהיינו יוצאי מצרים, יותר להתקרב מאלו, כי לא שפטו אלא על מה שעניניהם ראות, ולהראות באצבע אלו מאלו,

וע"ז השיב להם הקב"ה ב"ש, הביאו וכו' כדרך שהביאו 'בני' דייקא, כי אף במקום שיאמר עליהם לא עמי אתם, יאמר בני אל חי, והם יפיו במעשי אבותיהם,

ודוד המלך ע"ה אמר ראה עניי וחלצינו כי תורתך לא שכחתי (תהלים קיט קנב), ומזה הטעם נמסר לנו החמדה גנוזה, כי אנו עזים שבאומות, כמו שפירש במהרש"א (פניה ב) שאפי' יתרבו הנסיונות והעיכובים, אנו מחזיקים בתורה ואין שוכחים אפילו בימי עניינו להרים קרן התורה והדת.

ובזה י"ל לפרש המסורה, אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים, בדברים אלה בא משה רבינו ע"ה ליתן לנו התורה, ולמה דווקא לנו, ע"ז קאמר אתם קחו לכם תבן, דהיינו אפי' יתרבו הגזירות וקישוי שיעבוד, בכל זה אתם נצבים, אתם עדי,

וגדול השכר של המחזיקים לא לבד לפי שעה, שבזכותם אנו מתברכים, כי כיכר וספר כרוכים ירדו (פס' ויקרא רבה ל"ח), אלא שיש שכר לעולמי עד, כי דורות הבאים שיבואו למקום זה לעבוד ה' בתורה ותפילה יש לנו חלק במעשיהם הטובים, כי אנו המתחילים והמייסדים,

כמו שפירשו כי לא יטוש את עמו בעבור הגדול שמו (שפאל א"ב כב), אף שיבא עת שיכירו וידעו כל יושבי תבל, בכ"ז לא יטוש ה' את עמו, כי לנו היתרון והמעלה שאנו המתחילים והראשונים שקבלנו עלינו עול מלכותו ב"ה ותורתו, כי הואיל, מלשון הואלתי, ה' לעשות את עמו,

והיינו "ועתה" אם שמוע תשמעו, אז תהי' סגולה מכל העמים, כי סוף כל סוף, לי כל הארץ, ונהרו אליו כל הגוים (שפי"ב ב), וע"כ ועתה, ולא לאחר זמן, וכן יתן ה' ברכה והצלחה ויברך אותנו בשלום ובלצעג"א.

מה שאמרת בסעודת בר מצוה של בני היקר יהושע פאלק שיי לאוריט"א

מוש"ק יתרו תרע"ד.

יעני כל העם יחדיו כל אשר דיבר ה' נעשה וכו' (שמות ט"ז).

ויתיצבו בתחתית החר (שמות ט"ז). ופירשו רז"ל (שבת פ"ח), שכפה עליהם הר כגיגית, אם "יקבלו" תורה מוטב וכו', ואמרו נעשה ונשמע, מכאן מודעה רבה לאוריט"א, וכן טענו בימי יחזקאל, והדר קבלוהו בימי מרדכי אסתר בשמחה, ליהודים היתה אורה ושמחה,

וכבר הקשו, הלא כבר קבלו ברצון טוב בפעם ראשון, שאמרו נעשה, ולמה הי' צורך לכפות אותם בהר כגיגית, וכבר תירצו על תורה שבעל פה.

ואפ"ל שהתרגם על נעשה ונשמע (משפטים כ"ד) פירש נעבד ונקבל, דהנה הובא במג"א (פי רמ"ה), שמצוה על האדם לעשות שמחה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה,

יעי"ש שמקור הדבר מנגמרא קידושין (ל"א), מר' יוסף, שמתחילה אמר עבידנא יומא טובא לרבנן, אם יאמר לי אדם סומא פטור מן המצות, והשתא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה ממי שאין מצוה ועושה, עבידנא יומא טובא לרבנן, אם יאמר לי אדם אין הלכה בר' חנינא וסומא חייב במצוה,

וכן הבן שנעשה בו י"ג נעשה בר מצוה ועושה, עושין שמחה,

וכונת השמחה אפשר לפרש עפ"י התוס' (ט"ו), שמפרשים הטעם שהמצוה ועושה גדול, כי הוא תמיד בדאגה לכבוש את יצרו, כי כל זמן שלא הי' בר חיוב, יש לו פת בסלו, ואין כח היצר שולט עליו כל כך, אבל משעה שהוא מצוה, המלחמה נגד היצר כבדה, כי היצר מתגבר עליו ביותר, והוא גם הוא מתאמץ יותר לכבושו, כי מוכרח לכך, וההכרח מצער,

אבל אין זה מן המשובח כי צריכים אנו לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לב, ולקבל על עצמן המלחמה בשמחה, כאיש גיבור חיל,

על כן עושים שמחה, להראות שבשמחה מקבל על עצמו המלחמה והאחריות,

והארכת במשל לעבד מלך הנאמן, ששמח בהגיע היום שיוכל להראות כחו וחילו, שהוא הגיבור לכבוש שונאי המלך.

והיינו אפשר שאמרו תחילה כל אשר דיבר ה' נעשה, היינו נעבד, אבל לא קבלו עליהם בתורת מצווים וחובים, אלא נעשהו כאינו מצוה ועושה, כי הבינו גדול המלחמה ועול קשה של ההכרח, שיהא מוטל עליהם, ללחום תמיד נגד היצר,

והקב"ה רצה לזכות את ישראל, שיהי' מצווים ועושים, וכפה עליהם הר כגיגית, אם "תקבלו" מוטב, היינו "קבלה", ולא קאמר אם תעשו או תקיימו, אלא תקבלו דייקא, קבלה שיהי' מצווים ועושים, ובהכרח אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, היינו נעבד ונקבל, אבל רק בהכרח, ולא בשמחה ורצון טוב נכנסו למלחמה זו, עד שבימי מרדכי ואסתר קבלוהו בשמחה.

וכן יתן ה' שיהא בני זה שזכה היום בחסדי ה' יתברך שמו להיות בכלל מצוה ועושה, שיהא גיבור כובש את יצרו ועובד ה' בשמחה ואהבה מתוך נחת עמועש"א.

תשובות

בחג השבועות נסתפקתי בהלכה למעשה, בגבינה שעשו עם ביצה מבר אווזא שנטרפה טריפה וודאי, למלאות מעשה אופה, כנהוג על חג שבועות, ונודע הדבר אחר שכבר אפו הכל, והיי' מניעת שמחת יו"ט,

ונסתפקתי לפי דברי הטו"ז (פס' צ"ב ס"ב), לענין איסור דבוק, ושם בחו"ד (פ"ח), שמקילים לענין חתיכה עצמה נעשה נבילה שהוא מדרבנן, בדבוק שאינו מתולדה,

ומעתה בענין זה שהביעה מעורב היטב בהגבינה, וכל חלקי הגבינה הם מעורבים ובלועים מהביצה האסורה, דוגמת מה שאמרו בתוס' (תולין קח) בסוגי' דטיפת חלב (ד"ה שפאל, לתוך ידה וחתת), דבמים שהם צלולים לא שייך לומר בליעה, דלא בלעי אלא שמתערבין בהו האיסור ולא פלטי, ע"כ דברי התוס',

ויהא זה לפי"ז גרע אפי' מחתיכה שמקצתה חוץ לרוטב, דהבלועה מתערב ומתפשט עכ"פ ע"י המקצת שבתוך הרוטב, אבל כאן מאחר שאין זה בליעה אלא מעורב, אין מתפשט בשוה, וגוף הגבינה נעשה נבילה, והוא דבר שהחוש מעיד ג"כ, שבהגבינה בוודאי נשאר טעם וממשות מהביצה, ונעשה נבילה דוגמת להתוס' שאנו עוסקים פה כעת (תולין צ"ג: ד"ה איכא דאמרי בקדירה עגמה וכו'), וי"ל הא פשיטא שיש במים טעם חלב וכו',

אחר זמן רב מצאתי שאלה כוז, שנתנו לגבינה ביצה טיפת דם בשו"ת מהרש"ם (ד"ה סי' קע"ט) עיי"ש.

ואגב אציע מה שעמדתי ולא זכיתי להבין דברי תוס' שם (ד"ה וכו' וכו') בתירוצו, ונ"ל ואי אפשר להפרישו מן הכחל מאחר שנתבשל, דתו לא מהני לי קריעה ע"כ,

וקשה למה להתוס' אריכות זה, ומה הי' התיירץ חסר בלא זה, וראיתי בש"ך (פ"ב ס"ה), ג"כ שמביא כזה שם בדברי הש"ך,

נראה שהכוונה, שמהאי טעמא יש לגבור ולאסור הכחל, אפי' אחר פליטת כל החלב, אטי קודם גמר בישולו, לפי שאין תקנה להכחל ע"י הקריעה, אבל אי הי' תקנה, לא היינו חוששים לכלים, מאחר שיוכל לתקנו כמובן, והי' גזירות קריעה אפי' אחר גמר בישולו, אבל בדברי התוס' א"א להעמים כו' זו בתיירץ זה, כי עדיין לא ידעו מזה עד שתירצו אח"כ, לפי שמתחילה קודם שיצא וכו', וצ"ע.

תשובה שנדפס בשנת תרפ"ב בקובץ בית ועד לחכמים שיי"ל בעיר סאטמאר

מכבוד הרב המאה"ג הדרשן המפורסם מו"ה אברהם חנוך דומ"צ דקהלתנו

מה שנהגין להעמיד אילנות בבתי הכנסת וכבתים כחג השבועות, כדחובא במג"א סימן תצ"ד סעיף קטן ה',

נראה לעורר שיהיו נזהרים שלא לקצוץ ענפים מאילן עושה פירות, כי ראיתי מהרבה שנהגין כן, ומדקדקים לחזור אחר ענפים מאילן אגוז.

ולפי עניות דעתי יש לפקפק על זה. ועיין בהגהות מהרש"ם על ספר חסידים אות נ"ג, אף דאין איסור אלא לקצוץ האילן משורשו, אבל בלא צורך גם בזה איסור לקצוץ ענפים אם לא לצורך, אפילו דליכא צורך גדול. עד כאן.

ולעניות דעתי אין צורך כלל לקיים המנהג דווקא בענפים מאילן העושה פירות, אפילו לפי טעם המג"א שם כדי שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. עד כאן.

ולפי זה שפיר עבדו להדר אחר אילנות עושי פירות, ויהא לפי זה צורך קצת וצורך מצוה ואין זה דרך השחתה, וגם שומר מצוה לא ידע דבר רע,

אבל לעניות דעתי שטוב אפילו הכי לקיים המנהג גם לפי טעם המג"א הנ"ל בענפים מאילני סרק. ואדרבא, על ידי זה לעורר יותר ביום מתן תורה ולהתפלל עליהם שיעשו פירות, כדכתיב ועץ השדה יתן פריו, שפירש רש"י ז"ל, הן אילני סרק.

ולכאורה, האיך שייך לאמר על אילן סרק, פריו, דהיינו פירות שלו, הא אין לאילן סרק פירות. אבל מובן לפי המקובל בדינו שקודם החטא היו מוציאים פירות כל האילנות, אפילו אילן שהן עתה אילני סרק. ומהאי טעמא שייך גם כן איסור הרכבה בעץ סרק על אילן מאכל. עיין יו"ד סימן רצ"ה, פתחי תשובה סעיף קטן ב', דאולי היו מוציאים מין אחר והיו כלאים עם כל המינים.

ממילא לפי זה, מתחילת הבריאה היה בכח עץ הסרק גם כן פירות, רק משנתקללה האדמה על ידי החטא, אין בכח הצמיחה להוציא הפירות שבכח האילן. אבל אם בחקותי תלכו, שיהיו עמלים בתורה, נזכה ועץ השדה יתן פריו ועתידין לעשות פירות שבכחם, והיה פריו. והבין.

ויש לומר לפי הנ"ל מה שהובא בתשובת חתם סופר סימן ק"ב חלק יו"ד בשם מעיין חכמה, דרמב"ם לטעמיה דסבירא ליה סוף פרק י' מכלאים כל ספיקא דאורייתא לקולא, ואם כן מאי טעמא החמיר קרא דבעי אשר תדע, הא בכל האיסור ספיקא נמי שרי. עד כאן.

ולעניות דעתי לפי הנ"ל אתי שפיר בכל אילנות אתחזק איסורא מתחילת היצירה שהם בחזקת עץ עושי פרי ממילא שפיר צריך, כדי להוציא מהחזקה, אשר תדע כי לא אמרינן ספיקא דאורייתא להקל. ודו"ק.

ממילא שפיר יש לקיים המנהג בענפי אילן סרק שלא להכניס את עצמו בהאיסור קציצה בענפים מאילן עושי פירות, ואדרבא לפי הנ"ל יתעורר יותר להתפלל ביום מתן התורה שבזכות קבלת התורה יתקיים ועץ השדה יתן פריו במהרה בימינו אמן.

גליון שארית אברהם

מאת זקנינו הרב הצדיק ענוותן כהלל המאור הגדול

רבי אברהם חנוך פריעדמאן זצוקללה"ה הי"ד

דומ"ץ בסאטמאר יצ"ו - רב דביומ"ד מחזיקי תורה - בן בתו של מרן רשכבה"ג החת"ס סופר זצוקללה"ה

לזכר עולם יהיה צדיק

יומא דהילולא של זקנינו

הגה"ק רבי אברהם חנוך

בן רבי צבי יהודה זצוקללה"ה הי"ד

שנעקד"ה על קידוש השם ביום השבת, באמצע תפילות המוספים,
שלא רצה להפסיק מתפילתו, לירד מהרכבת, בפני משפחתו ועדת צאן מרעיתו,

י"ב סיון תשי"ד לפ"ק

חל ביום א' נשא הבעל"ט

ונא מכל אחד ללמוד משניות

ולחדליק גר לע"ג

וזכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

וכן באותו היום הוא ג"כ היוצאייט של רוב משפחתו שנעקד"ה

חתנו ר' דוד בן ר' אליעזר אהרן הכהן הי"ד

וזוגתו מרת יענטל בת הרה"צ ר' אברהם חנוך זצ"ל

וצאצאיהם רעכל, ולאמא, חיווא, משה, יצחק, הי"ד

חתנו ר' אליעזר בן ר' שאול יחזקאל האנדלער הי"ד

וזוגתו מרת מויבא רעכל בת הרה"צ ר' אברהם חנוך זצ"ל

וצאצאיהם צבי יודא, חייטשא, ועוד ג' שלא ידוע שמם

